

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурса за академичната длъжност професор, професионално направление 2.1 (Китайски език и литература), обявен в ДВ брой 80 от 14.10.2011

За конкурса има само един кандидат – доцент д-р Александър Богданов Алексиев. А. Алексиев е роден през 1963 г. в Пекин. Завършва висше образование в Санкт-Петербургския университет, факултет по ориенталистика, със специалност „Източни езици и литература – китайски език”.

От 1990 г. преподава в Софийския университет. Чете лекции по фонетика, странознание, държавно и политическо устройство на Китай, китайска лексикология и лексикография, словообразуване, фразеология, синтаксис, лингвостилистика, старокитайски език.

През 2005 г. получава образователната и научна степен доктор по общо и сравнително езикознание. През 2007 г. получава званието доцент.

А. Алексиев е член на Европейското фразеологично дружество (EUROPHRAS) от 2004 г. Директор е на Институт Конфуций в София от 2006 г.

А. Алексиев участва в конкурса с хабилитационен труд „Китайските игрословни фразеологизми”, 4 статии, Българо-китайски разговорник и два превода от старокитайски.

Ще се спра подробно на хабилитационния труд, който обобщава научната продукция на А. Алексиев. Той е посветен на игрословните фразеологизми в китайски език. На пръв поглед обектът на изследване изглежда твърде специфичен. Но той всъщност обединява два основни изследователски проблема с определящо значение за спецификата на

изследвания език. На първо място това е типологичната характеристика на китайски. Както и в други трудове на А. Алексиев, които познавам, авторът извежда разглежданите езикови явления от изолиращата типология и произтичащите от нея структурни и семантични характеристики. Специфичните особености на изолиращите езици са представени системно, с връзка между различните равнища, което дава възможност на автора да обоснове характерните черти на изследваните от него фразеологични единици. Тези единици имат твърде специфичен характер, който произтича от типологията на самия език, а не са някакво любопитно изключение. Както и в други свои трудове така и тук А. Алексиев демонстрира не само дълбоко познаване на теорията на изолиращата типология, но и защитава своя собствена позиция във връзка със съществуващите различни интерпретации на тази типология. Това ценя особено много у него като езиковед като се има предвид че по тези проблеми са писали много авторитетни автори.

Вторият аспект, който бележи подхода на автора към КИФ, е културологичният подход, който включва и социални фактори. Те са интерпретирани в контекста на специфични явления на китайската културна традиция. Съчетаването на език и култура е един от най-съвременните и силни методи на езиков анализ днес, който вече е доказал своята ефективност при анализ на най-разнообразни явления на езика. Отново Алексиев показва лингвистична ерудиция и умение да подбере такъв обект на анализ, който хем да представи едно ярко характерологично явление за китайския език хем да демонстрира, чрез твърде специфичен материал, един нов инструмент за анализ.

Конкретният анализ е предшестван от теоретичен анализ на игрословицата и изясняване на основни за това понятия явления като омонимия и нейните разновидности, паронимия, парономазия, конверсия

и пр. На първо място А. Алексиев прави разграничение между омонимията като явление на речта и паронимия, тук бих добавила и конверсия, като явления на речта. Това разграничение е особено важно за изолиращите езици, а, между впрочем, и за английския език, който показва много черти на изолация. Тук ми се иска да изкажа единственото си несъгласие с някои от постановките. На първо място, бих препоръчала на автора да използва много внимателно (по възможност изобщо да не използва) постановки от граматиката на съвременния български език на БАН (СБЕ). Поне в разглежданата област на паронимите и конверсията тези твърдения са неверни, а някои от примерите са абсурдни. Например, двойката полилей-полюлей не е пример за паронимия, а резултат от народна етимология; академичен-академически са двойка от друг тип защото се различават по значине за разлика от първата двойка. Освен това, интерпретирането на омонимията като резултат от разпад на полисемията като словообразователен начин също е неуместно. Това е естествен исторически процес, докато производната дума е резултат от съзнателен творчески акт. Някои изложени характеристики на конверсията са неприемливи. Критериите за наличие на конверсия са много стар спор още от времето на Смирницки, но лингвисти, които работят с изолиращи езици нямат никакви съмнения че истинска конверсия има само в такива езици, тя е чисто синтактично явление и няма връзка с морфологията. Затова понятия като „морфологична конверсия” звучат странно.

Тези възражения в никакъв случай не намаляват стойността на представеното изследване. Ако четем внимателно анализа всъщност виждаме че, въпреки използваните постановки от СБЕ, верният езиковедски усет на човек, който дълбоко познава характеристиките на китайския език, му дава възможност да направи един чудесен анализ на езиковия материал въпреки тези постановки.

При анализа на КИФ прави особено силно впечатление подробният и аргументиран анализ на втората част на игрословицата. Тя е опорната част на конструкцията защото „разопакова” значението. Алексиев подчертава че втората част е често различна от предполагаемото значение и това създава ефекта на игрословие. Ако КИФ се опира на неочакваното, то тогава как слушащият/четящият все пак разбира значението? Алексиев обяснява това чрез метафоричния пренос на който почива отношението между първата и втората част. Опорното в семантичното съчетание е коментарът. Той е реалното значение на единицата.

Когато по-рядко алегорията, т.е. първата част, е опорният елемент, тя е фразеологизъм, а коментарът е парафраза на реалното значение или фразеологизъм-синоним. Това, според мен, показва че КИФ имат определена „символна” структура, която сама по себе си носи значение. Още едно потвърждение на това е и възможността КИФ да се употреби в съкратена форма.

Хабилитационният труд на А. Алексиев представя едно много характерно за китайския език и култура явление – КИФ. То е разгледано от различни гледни точки – езикова типология и характерология, култура и социология. Авторът провежда анализа с добре познати методологически инструменти, което го прави достъпен независимо от твърде специфичната анализирана материя. Той демонстрира както всестранна лингвистична осведоменост, така и дълбоки познания за китайската култура, социални ритуали и пр.

Сред останалите публикации на А. Алексиев искам да отбележа “Multifunctionality in Chinese and Dependency Grammar Solutions”. Тя има важно методологическо значение. Авторът отново анализира характерни за китайския език явления, произтичащи от изолиращия му характер. Те

често създават трудности при анализа защото, поради спецификата на думата в този език, е трудно да се определи дали едно сложно съчетание е дума или фраза. Затова Алексиев предлага един граматически модел на анализ, който се опира изцяло на семантиката – Граматика на зависимостите на руския езиковед Никитина. Той е много по-адекватен при изследвания материал и предлага критерии, които са по-силни в сравнение с общоприетите в езикознанието. Трябва да отбележа тук и едно достоинство на А. Алексиев като езиковед, което изключително много ценя. Той владее теорията и методологията на съвременната лингвистика, но, за разлика от повечето известни днес лингвисти, които са се вторачили в собствените си произведения, той познава също така добре и постиженията на руската лингвистика и особено тези на руските синолози. Това е достоинство, което му дава допълнителни предимства и му позволява да види характеристики на китайския език, които остават скрити за общия поток езиковеди.

Другата публикация заслужаваща особено внимание е “Main Punning Strategies”. На първо място авторът поставя акцент върху факта че играта на думи е „естествена” за китайския език като изолиращ език със специфични фонологични характеристики. Тук бих посочила същата черта на съвременния английски език, който вече е преобладаващо изолиращ. Често са ме питали защо англичаните толкова умеят да си играят с езика си, а ние българите не. Въпросът не е в умението, а във възможностите, които даденият език предлага. Структурата и на китайски и на английски предлага големи възможности за игра на думи. Тази особеност, отбелязва Алексиев, продиктувана от структурата на езика, се е превърнала в редовен „логически механизъм за предаване на символични значения в китайската култура” (стр.4). Изводът е напълно верен и много важен, защото извежда една структурна характеристика в друга плоскост –

културата. Единственото ми възражение е по отношение на думите „логически” и „символичен”. Алексиев доста често употребява „логически” по отношение на езика, но в езика няма нищо логическо или логично. Напротив, по-често се натъкваме на анти-логика, която обаче е езиково и когнитивно обоснована. Самият Алексиев потвърждава това като обособява два механизма за семантичен трансфер: пряк и скрит. Прекият механизъм съответства на обичайния начин за изграждане на символни понятия, който не зависи от структурната специфика на дадения език – метафората. При втория тип обаче има „скрит” елемент – в китайски това е най-често материалът на символа. Тук пак действат метафората и метонимията, но те са само междинни стъпки при изграждане на символното значение. Този механизъм бих оприличила на т.нар. „концептуално сливане” (blending). По отношение на втория термин, бих предпочела думата „символен”.

Двата представени превода имат особено значение. Първият, „Мей Фей”, е изпълнен в рима, което е голямо постижение. Вторият превод от старокитайски пък има богат културологичен принос. Той е изпълнен с много информация за китайската история и култура и представя специфични реалии.

Ще обобща накратко приносите в представените публикации:

1. Подробен анализ на игрословиците в китайски език. Предложен е и специфичен методологически апарат, който да съответства на типологията и характерологията на китайския език.
2. Изследваните конструкции демонстрират специфичния „начин на мислене” на китайците, характеристиките на социалното им поведение и културните им традиции. От тази гледна точка трудовете са богат източник на знание.

3. КИФ са разгледани в разнообразна културна среда: фолклор, нумерологични символи, табуиране и „щастливи думи”, рекламата, медийния език, интернет общуването и др.
4. За приносен смятам семантичния анализ – механизмите на пренос, прякото и закодираното (двустепенно) създаване на преносно значение.
5. Изведени са закономерности за разбиране и превод на игрословиците, които са мотивирани от две области – структурата на езика и културата.
6. Добре е мотивирана прагматиката на игрословието в китайски.
7. Анализът на мотивационната структура на КИФ и отношението между двете части се свързва с аналогични структури в други езици. С това се оборва тезата за тяхната уникалност.

Трудовете на А. Алексиев са цитирани 13 пъти.

Представената продукция за конкурса, която обхваща публикации след придобиване на званието „доцент”, е качествена и съдържа много съществени теми. Използвана е добре подбрана методология. Авторът демонстрира богата езиковедска ерудиция, дълбоко познаване на спецификата на изследвания език. Анализът е многостранен, изчерпателен, и съчетава езикознание, социология и култура.

Въз основа на всичко казано дотук с пълна убежденост предлагам на членовете на уважаемото научно жури да гласуват положително за присъждане на доцент д-р Александър Алексиев на академичната длъжност „професор”.

16 януари 2012 г.

Рецензент:

проф. дфн Майя Пенчева